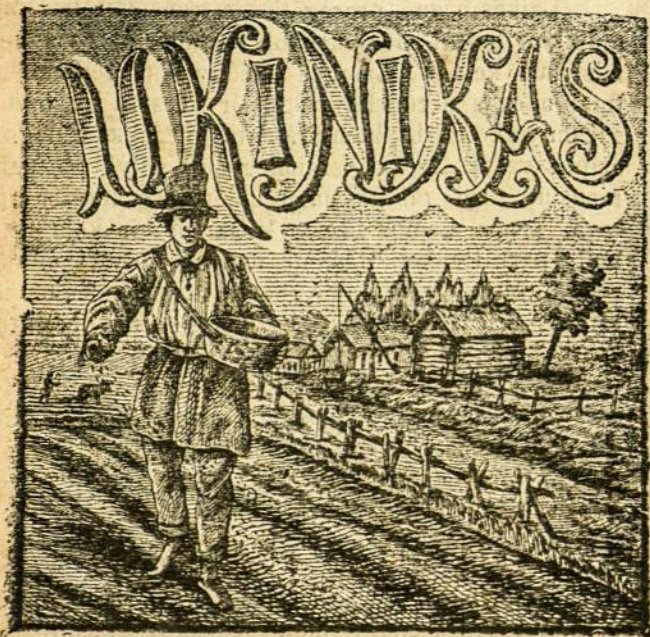

laikrasztis, paskirtas reikalams ukiniku,
 iszeina syki ant mėnesio. Metinė prekė: Maskolijoje su
 prisiuntimu kopertose 5 rubl., su perneszimu per rubežių arba
 per rankas imant nuo perkupežių 2 rubl.; Prusuose su
 prisiuntimu 3 mark.; Amerikoje ir kitur 4 mark.

Primename maloningiems raszytojams „Varpo“
 bei „Ukiniko“, kad teiktusi nors kiek prisilaikyti
 mūsų budo raszymo, delto kad taisymas rank-
 raszczių atgabena daug nuobodaus ir bergždžio
 darbo rėdytojui.

Broliai į darbą!

Laikas jau praregėti ir apsižiūrėti, kas aplinkui dedasi, nes ligsziol vis miegam, vis nemislyjam keltis. Žmogus atsidavęs tingėjimui ir ilgai miegas netur ką valgyt ir mirszta isz bado „Kam, sako, dirbt, kam prakaitą pilt ir kam nagus szipti, velyk asz sau iszsimiegosiu, velyk patinginiausiu; argi tai nesmagu gulēt ir tvarsytis po lovą, ipacz žiemos laike, kada bijo ir koją iszkelt per slenkstį, idant nenusiszaldyt? Jau, rodos, reiktu pratrīt akis, pasriuvusias miegais ir dirbt pagal iszgalę, idant žiemos laike nereiktu kęst bado. Bet ne: žmogus, tinginiui atsidavęs, nemislyja, kas paskui bus, nenor nei pirszto prikiszt prie darbo, o paskui kenczia badą ir vis tai per nesusipratimą. Turėdams tuom syk duonos ir vargiai gyvėdams nesirupina pagerīt savo dvasiszko ir medegiszko padėjimo, bet daro tik-tai, kad iszeit lygioms. Dievas žmogui suteikė spēkas ne dėlto, idant tinginiautu, bet idant dirbtu, suteikė jam iszmintį, kad su jos padėjimu dasektu visokių daigtų, kurių Jis nesutvėrė, bet paliko žmogaus iszmincziai dasekti jų.

Szie laikai del lietuvių, tai lygiai kaip žiema del tinginio. Sziadien lietuvis dirba, kad tiktai iszmist, o kad jaigu kas tur koki statiką susirinkęs, tai užsigulęs jį laiko, kad nieks nuo jo neiszplėsztu. Kaip žiemą tinginys nesirupina įsitaisyt sziltų sau drabužių, kad szaltis jam neįgriebtu, taip ir lietuvis szios gadynės nesurupina praszalīt nuo savės szaltį-tamsybę, kurį gali isz-

varyt tiktai mokslu. Bet szia szia dien lietuvis ukinjkas sako apie mokslą: „kam czia vaik's tur sukt galvą del tų mokslų, velyk tegul sau gaspadorauja; kad moka ant knių skaityt ir savo pravardę pasiraszyt, tai ko jam daugiau reik; kad czia reik tų gydytojų, tiesdarių dykadonių, juk jų ir taip gana daug yra?“ ...

Szia dien apszvietimas žmonėms akis atidarė, parodė daugybę daigtų, kurie priesz tai buvo paslėpti nuo jų akių. Kiek tai szia dien mokslas padarė svietui naudos, kiek szia dien matom visokių įtaisų, visokių užmanymų ir dirbtuvių, apie kuriuos senovėje svietui nei nesisapnavo. Bet viso to dasekė tiktai per mokslą, kurį rupinosi įgyti nesigailėdami nei sveikatos, nei turtų, nes vien tiktai troszko padaryti naudą del žmonijos, uors kiti nemažai ir isz Kentė, pakol savo padarė. Daug sziam devynioliktam amžyj atgimė dvasisz kai Europos tautų. Betgi, ar jų atgimimas buvo be jokių vargų, be jokių rupesczių ir kentėjimų, ar pigiai joms atsėjo iszpirkt savo liuosybę nuo tamsos? Ne. Atgijo tiktai per sunkius darbus ir visokius vargus, o vienok nesigailėjo nieko, kabinosi, kaip galėdami, į augsztą mokslo kalną, kad tik augszczian atsistot ir kad porodyt da savo gyvastį. Lietuviai szia dien ar taip daro? Jie iki ausų paskendę tamsybėse nemokslo, o vienok nesirupina, nēr ką sakyti, jog kitiems, bet ir patys sau padaryt naudą. Reikia, sako svietas, mokslo, be mokslo nieko negali padaryt, bet ar mes rupinamės jį įgyti, ar nesigailim savo

gyvasčio ir turto, idant nors pacius savę apszviesti? Mums visai tas nerupi.

„Sunkus — sako žmogus — laikai, nieko neperka, nieks negiluoja, kur gali skatiką sugriebt: juk iš žemės nekasi? Taip tai skundžiasi ant sunkių laikų ir tą priežastį minavoja, kada tiktai kas užmėna, jog reikia nusipirkt knygų ir laikrascezių, idant savo protą apszviesti. Taip jus mylit savo tėvynę? Ar tai verti ēsat vadītis lietuviais? Ar taip darot, kaip lietuviams pritinka? Kad bociai atsikeltu iš kapų, tai kagi jie pasakytu, pamatę jusų pasielgimą? Ar jie gailejos del tėvynės gyvasties ir turto, ar jie taip lygiai kiuntojo karėse su kryžiokais, kaip jus sziadien karėje su tamsybėms. Szirdis plyszta, broli, žiurint ant tavo darbų, ant tavo nesusipratimo. Kaip gal ramiai ant tokio jus pasielgimo žiurėti tas, ką tur nors kibirksztlė meilės? Žmogus taip apjako, jog nei nesusipranta, kas su juom darosi ir nemato da ligsziol, ką jis dirba ir kur žengia. Kad jus teisingai mylētumēt savo tėvynę ir geistumēt del jos gero, tai iszrastumēt pinigų ir ant knygų ir ant laikrascezių, nes kiek tai nereikalingų daigtų pas jus yra, be kurių galētumēt apseiti ir kurie jums netiktai jokios naudos neatnesza, bet tankiai ir bledį. Kiek tai yra Lietuvoje pypkorių: vaikas jau bandą beganydams traukia iš sienos samanas ir pasidaręs iš bulvės pypkį, pratinasi rukyt, nes mato, jog vyresniejie ruko ir jog rukyt, tai turbūt labai gražu. Kiektai žmonės skatiko iszmeta ant vėjo, nes nėra namo, kuriame nerukytu;

kiturgi randas ir keli pypkoriai. Kasgi ruko? Ruko netik ukinikai, bet ir pavargėliai, bernai ir ubagai, kurie labai nusiskundžia ant stokos pinigų. Kiek tai išdegina miestų, kaimų ir ukinikų; o vis tai su pypkais. Szventą dien atėjęs į bažnyčią pamatysi pilnas karežiamas geriančių, o ant degtinės nei viens skatiko nesigaili, ar tai, sako, czia daug reiks, ar tai mes pasigersim, bet surinkęs ant jos išdavimus per visą metą pamatysi besistebėdamas, jog niekad netikėjai, kad tiek daug galėtum pragerti. Kurgi da kvortos ir provos, kurioms Lietuvos gyvėtojai žudosi be galo, ant jų da daugiau išleidžia, o kits ir ukės prastoja.

Surinkim dabar išdavimus visų metų ant tu keturių daigtų ir pamatysim pusėtiną pluosztą pinigų, izmestų ant vėjo. Argi vietoje gadinimo sveikatos ir turto nebut geriau atidėti juos del nusipirkimo knių. Bet lietuvis to nenor klausyt, daro saviszkai, nors gana gerai supranta, jog tie daigtai yra nenaudingi ir blėdingi. Kiek tai sykių buvo kalbėta laikraszcziuos apie tuos daigtus, vienok mes to neužtėmijom, o kad ir užtėmijom, tai „ot, sakėm, gal ir teisybę sako czionai, bet mes savo darysim ir gana; kad jie taip peikia, tai tegul nedaro to“. Isz tos tai priežasties pamatysi, jog žmonės, kaip pirma provojosi, gėrė, kvortoms loszė, tabaką rukė, tai taip ir dabar daro, kaip pirma nereikėjo mokslo, tai taip dabar nereik. Bet kaži, broli, be mokslo padarysi; kamgi ilgai rengiesi prie jo eit, juk ilga jieszma bedrožiant, szuo deszrą nunesz!

Reikia gintis, kaip pelei urve, idant be mokslo mus da smarkiau neužkluptu prieszas. Jai ilgai neprisiruosžēm mokītis, tai paskui ir tie patys keliai, bus uždaryti kurie sziądien taip labai yra del mus susiauriti. Sako mums laikraszcziuose, jog tas ir tas dalykas yra naudingas ir mokina, kaip tą ir tą daryt, bet visi žodžiai per vieną ausį įeina, o per kitą iszeina, nes sziądien lietuvis, aiszkus daigt's, jog nenor mokslo; kad norētu, tai rupītusi jį įgyti.

Rodos, jau reikētu skubītis apsiszviesti, bet mus greitumą gali prilygīt prie apatinio girnų ekmens, nes nieko nesirupinam daryt, velyk sau stovēt ant vietos ir nepasikrutīt nei į vieną, nei į kitą pusę. Kam czia mums rupītis apie savo geresnį padėjimą, ak mus bocziai ir į baudžiavą ėjo, o tik da liko lietuviais, tai tik ir mes netapsim kitokiais. Teisybė, broli, mus bocziai ėjo į baudžiavą, bet jiems liuosybė spaudos nebuvo uždrausta, jų kalbą ne taip niekino ir ne taip juos vertė į lenkus, kaip mus sziądien į maskolius, nes nors lietuviai buvo drauge su lenkais vienoj iszpatystėje penkis szimtus metų, vienok lietuviai vis liko lietuviais; maskolius-gi verczia mus visokiais budais į maskolius. Apart to mes ir lenkai vienos tikybos, bet maskoliai — stacziatikiai ir nor prie savo tikėjimo mus patraukti. Dėlto tai uždraudė spaudą lotyniszkoms raidėms, o užteikė mums savo „graždanką“, idant tik greicziaus sumaskolinti ir į stacziatikius paversti.

Lietuviai nesiskubina su apsiszvietimų ir sako, jog mums draudžia vyriausybė mokītis lie-

tuviszkai, „ką, sako, pusi priesz vėją!“ Bet žmogus, jai tikrai nor apsiszviesti, kad ir daug tur darbo ir nors ir buva apsiaustas isz visų krasztų prieszais, tai vis gal savo padaryt, gal savo tiesas atjieszkot. Dirstelkim į kitas tautas, kurios buvo sunkiam padėjime, o vienok sziądien parodė, jog da tur gyvastį ir jog da nenumirė amžinu miegu. Vokiečių vieszpatystėje gyvena serbai lužiečiai, tauta slavėnų kilimo. Jie buvo didei nuo vokiečių suspausti, bet paskui apgalėjo tamsą, pertikrino savo vyriausybę, jog jie ne vokiečiai ir jog tur savo prigimtą kalbą. Kilo tarp jų garsus vyras Smoler'is, kurs pakėlė tautiszka dvasią ir sziądien jau lužiečiai tur savo laikraszczius, kurie gina jų tautą nuo apshivokietinimo. Taipogi paveizdą tautiszko atgimimo gali matyt ne tiktai pas vienus lužiečius, bet ir pas daugelį Europos tautų, kaip ve: pas czekus, korvatus, suomus, bulgarus, graikus, o tarp kitų ir pas latvius, mus pusbrolius, kurie buvo pravadyriais mūsų kilimo.

Bet ne viens pasakys, jog kitokia vyriausybė vokiečių, o kitokia maskolių, nes vokiečiai nors sėja tarp placzios savo vieszpatystės tautų sėklą vokietystės, bet neatima ginklo — spaudos, su kuria galētu nuo jų gitis ir atjieszkot savo tiesas. Maskolius pasiputęs lyg palėda nenor sugražīt mums spaudos, kurią iszplėsze del iszpildymo savo siekių. Jis elgiasi saviszka, be jokio žmoniszkumo, pas jį teisybė, kaip kakalio szviesybė, nežiuri ant to, idant jo vieszpatystės tautos butu apszvistos, bet tiktai to vieno troksza

ir rupinasi, kiek galėdams, idant visi jo padonai išpažintu stacziatikystę ir taptu duszia ir kunu maskoliais. Betgi ar mes stovėsime vis be darbo, neimsim ginklo į rankapriesz jų siekimus? Dievas mums davė iszmintį ir liežuvį del naudingų daigtų. Iszminczia dirbkim, liežuviu kalbėkim; o dirbkim ne del visokių niekų ir tuszczio zaunijimo, bet del savo ir visatinio gero. Tada tai bus mums garbė akise visos pasaulės už pergalejimą rambaus maskoliaus ir atjieszkojimą savo tiesų. . . .

Kiek tai buvo visokių pamokinimų lietuviszkose knygutėse, o sziądien tarp lietuvių beveik jokių nematyti vaisių nuo jų skaitymo. Aiszkus daigt's, jog jiems knygų nereikia ir jog jie knygų suvis neskaito, o net gali pasakyt, jog kur tai didesnė pusė visai nežino, kad lietuviai pradeda krutėti ir kad reikia visiems isz miegų pabusti. Jau apszviestesniejie lietuviai pradėjo szaukt garsiau arti deszimties metų apie tautos reikalus, jau kaip kur žiba žiburiai atgimimo, bet jų labai menkai. Neseniai pradėjom kilt dvasiszkai, bet jau sziek-tiek matyti kitokesnis padėjimas: mokslo darbinikai pradėjo krutėti ir juo labiau mus ėmė spausti maskolius, tuom smarkiau pradėjom kilt ir dabar juo labiau mus persekioja, tuom kaip ir tyczia kylam vis augsztyn. Vienok kas isz to bus per nauda, jai mus kilimas nebus visatinis! Apszvesti lietuviai szaukia „reikia mokslo“, ukinikai tyli nosis nuleidę, nors ir supranta, jog mokslas yra naudingas, bet vis tingi imtis už darbo ir szykszcziai krapszto kiszenius del nusi-

pirkimo knygų, kurios yra reikalingos dėl jų apsisisvietimo. Laikas, broliai, laikas susituokt į vieną kuopą ir dirbt vieni kitiems padedant, idant greičiau Lietuva išbristų iš tamsybių!... Drauge su garsingu mus dainium Duonelaicziu szaukim ant tinginio lietuvio: „eik, tingini, eik dirbt, ko stovi čia išsiziūjęs“, eikiegi, broli, dirbt, nes jai nesirupįsi užsidirbt sau duonos, tai paskui turėsi kęst badą, o išalkęs, kad melsi nuo kitų paszelpos, tai tavę priims, bet priėmę uždraus saviszkai dirvas art, ir lieps daryt ne pagal tavo norą. Tada busi lygiai, kaip žydbernis pas savo prieszą: ką lieps, turėsi daryt ir visame jo klausyt.

Sziam amžįj pradėjo szviesos spinduliai kaitīt dėl daugelio Europos tautų; gal ir dėl mus pradės szviest kada karszcziaus ta pageidauta szviesa, gal igys protą mus valdonas ir duos liuosybę mokslo ir spaudos reikaluose. Laukim to, broliai. kaip gervė giedros, o tik kada nors atvirs jis į protą. Bet laukt reikia argi rankas sudėjus, argi jam atsidavet tarnaut, kaip mažiausias tarnas savo ponui, argi nereikia duot jam suprast jo neiszmanymo, argi tylėt kur pasipendus užkampėje? Ne. Ne taip reikia laukt; reikia rupītis pirmių pirmiau savę apsisisvesti, o paskui ir kitus, nes mokslas yra didžiausiu mus ginklu, kuriuom galim jį nuveikt ir persitikrīt apie savo teisingus norus. Viens lietuviszkas priežodis sako: „ką pusi priesz vėją“, kitsgi sako „ir geležis nudyla“. Dėlto nors dabar mums sunku priesz savo valdoną kariauti, nors jisai kiet's kaip geležis, bet reikia

teisybe gītis, o tik jis nudils ir pripažīs mus tiesas.

Broliai į darbą! Dirbkim, broliai, bet dirbkim su Dievu, nes kas su Dievu dirba, tai tam ir Dievas padeda. Pirkim knygas, nesigailėdami skatiko, vietoj' mėtyt jį ant niekų. Taipogi mokįkim žodžiu, rasztu ir savo paveizdu neturinczius mokslo ir dalykim knygas neturtingiems, idant visi galētu apsiszviesti ir iszbristi isz tam-sybių, o tada tai ant Lietuvos dangaus pasirodys skaisti saulė ir savo karsztais spinduliais pradės mums kaitjt ir szviesti.

J. O. K. Nas.

Isz gyvenimo vieno sargo bažnyczios.

Pagal V. Tr. paraszė M. V.

I.

Buvo tamsi rudens naktis. Lietus pila ir audra užia. Stradsins, pergrizęs vėlai namon, sėdėjo už stalo, užsijėmęs koku ten darbu. Toj valandėj įėjo jo pati; isz jos veido galima buvo suprasti, jog ji liudna ir nuvargusi. „Asz szilandien atlikau sunkų darbą“, tarė ji verksmingu balsu, „papjovau karvę“. Pasasikius tai, net ji apsiaszarojo iszgailesczio savo margosios. Tiesa, buvo ką ir apsverkti, nes jų turtas susidėjo ne isz kaszin ko. Stradsins turėjo szmotelį žemės ir namelius; viename gale tupėjo jis pats supaczia, o kitame piemenėlis ir merga. Nors jis ir neturtingai gyveno, ale gražiai ir pritinkancziai, kaip visur Kuržemėj. Gyvendamas ten-pat prie bažnyczios, Stradsins buvo kartu skambitoju varpų ir tarnu Dievo namų.

„Ale klausyk, lyg ratai sudundėjo ant kiemo!“ tarė už minutės sargas.

„Ir man taip pasirodė. Bet kas taip vėlai galētu atvykti? jau asztunta adyna“.

„Gal koks-nors ligonis, skubik, atneszk man cze-
batus“. Pirm neng pati suspėjo iszpildyti jo prisakymą,
atsidarė durys ir į griczią įžengė tvirtas vyras, ponisz-
kai apsirėdęs, su juoda barzda ir žvairiomis akimis.

„Perpraszaui Tamstas!“ praszneko jis, tartum steng-
damos suminksztyti savo balsą, „asz važiuoju isz Bauskės
ir norėčiau szia naktį pasiekti Rygą; vienok szia aki-
mirkstį baisi dargana, delto norėčiau duoti truputį
atilsėti savo arkliui. Ar neraszčiau pas Tamstą pasto-
gės del nabago gyvulio?“

„Kodel ne, atsakė sargas asz pasirupisiu“.

Praszom nesigaiszt, asz pats pastatysiu žirgą,
prietam man reikia dar szį-tą pasijimti isz briczkos“. Tai pasakęs svetimas iszėjo.

„Paibeliai ataneszė tą žmogų sziam laike!“ tarė
pati, „asz tik norėjau eiti į lovą.“

„Na ką veikt, jis gal neilgai užtruks.... Ale
dabar gali mums atneszti gurksznį alaus, meilyt!“

„Labai žemai dėku“, praszneko tą akimirksti
įeidamas svetimasis, „užteks, jai Tamsta pastatysi mums
virdulį*). Czion asz turių cukraus ir gero rumo. Pirm
neng Tamsta, gaspadinyt, iszeisi gulti, asz noriu pasa-
kyti, kas asz esmu. Mano pavardė Veismanas, asz
oficierius pulko, kurs Bauskėj stovi“. Tai sakydamas,
jis atlapojo savo ploszečių ir pasirodė blizgancziame
mundare. Gaspadinė norėjo pakabinti ploszečių prie
pecziaus, idant džiutų, oficierius-gi papraszė pirm da-
leisti jam iszimti isz kiszenės du užprovytu pisztaletu,
kad neatsitiktų kokios nelaimės.

„Kaip senas oficierius, asz papratęs niekumet ne-
važiuoti be savo pirsztaletų, ipacz tokioj tamsioj naktij,
nežiurint ant to, kad tame kraszte nēr ko labai bijotiesi“.

II.

Ilgai netrukus, pati sargo atneszė verdantį vir-
dulį. Strasdins, užvirinęs arbata, pripylė po stiklą sve-
eziui ir sav.

---

*) Samavoras.

„Kuopuikiausis gēralas arbata surumu, tik gerokai reik pridėti rumo, o arbata turi buti saldi ir karszta,“ tarė sveczias.

„Net gerklę degina!“ suriko Stradsins, isztraukęs didį gursznią.

„Prisidėk Tamsta tik daugiaus cukraus,“ mokino jį svetimasis.

Ore pylė lietus kaip isz viedro, vėjas užė ir kaukė, net nameliai drebėjo. Vienok abudu gėriku, vieundu sėdėdami, nes pati sargo buvo jau atgulusi, nieko apie tai negirdėjo ir sznekėjo tarp savęs kaipo seni prieleliai.

„Galiu derėti, jog Tamsta važiuoji į Rygą ant kokios nors provos; girdėjau, jog neužilgo atsidengs aplinkinis sudas ir prieszsėdžiu tapo paskirtas garsingas sudžia, grafas Lyvėnas“.

„Tamsta laimėtum derybas, prietel, musu dienosė reikia provotiesi visą gyvenimą“.

„Man rodos, jog grafas Lyvėnas įtin teisingas žmogus, jis kaltiniką niekados nepaleis nepabaudęs“ sznekėjo toliaus Stradsins.

„Teisybė, prietel, nieks nemoka taip gerai, kaip jis, visokiais suktais klausymais iszgauti isz apkaltintųjų paslaptines mislis. Ale asz dar atsimenu, jog vieną kartą jis nieko negalėjo iszsukti isz Kirksznio, ano žinomo plėsziko bažnyczių, apie kurį czionai aplink szneka visi žmonės, szis buvo dar kytresnis ir už grafą Lyvėną“.

Stiklai tusztinosi ir pildėsi, rumo kas-kart daugiaus ėjo į stiklus, o sargas, kuolinksniaus sznekėjo oficerius, tuo smarkiau traukė arbatą su rumu. Isz pusės Stradsinio buvo tai peržengimas jo paprastojo gyvenimo, nes jis nebuvo pripratęs daug gerti. Oficeriui tai nieko nevodyjo, jis pasiliko prie pilno proto. Paskui akimirkstyj jis iszsitraukė isz kiszenės laikrodį ir atsistojo.

„Brolau, tarė jis, jau vėlokai ir asz turiu toliaus keliauti“.

Strasdivins irgi atsistojo, ale kę tik dar jis galėjo pastovėti ant savo kojų.

„Man rodos, kad Tamsta czionai labai viensėdziai gyvenę, ar neapsilankę vagys?“

„Kę jie czia labai ir gautų pas biedną sargę! Del viso-ko antai kabo mano gera szaudyklė!“

„Užprovyta?“

„Suprantamas daigtas!“

„Puikaus darbo“, tarė oficerius. jimdamas szaudyklę nuo sienos ir stabydamas prie durių, „vienok su Diev, brol, neužmirszk, apsilanky pas manę Bauskėj!“

Tai pasakęs nevykęs oficerius iszėjo. Nabags Strasdivins tikrai nebesuprato jo paskutinių žodžių. Nuo rumo smegenys jam apsvaigo, liežuvis sunkesniu pasidarė. Tartum viskas prāsidedė suktiesi apie jį: kedės, stalai, stiklai, peiliai, szakutės — viskas jam kaip sapne rodėsi. Isz antro pakajaus, kur gulėjo ja pati, pasirodė baltas szeszėles. Strasdivins turėjo jį už aniolę, ir jai jam dar butų daleidę kojos, jis butu puolęs priesz jį ant kelių. Ąniolas prisiartino ir padavė jam gardų gėralę, kurs jam labai patiko. Paskui aniolas įtraukė jį antrę pakaję, kur lovos stovėjo. — Dabar visur tyka namuose, žvakės užgesytos, visi miega....

III.

Už valandos Strasdivins girdi szauksmę ir pabunda.

„Kur asz?“ surinkia nabagas, vargiai galėdamas pakelti galvę.

„Lovoji!“ atsako jam pati.

„Kaipgi asz czia atsiradau?“

„Su dideliu vargu asz tavę paguldžiau; tu su anuom zmogumi visiszškai užsimirszai. Ant laimės man atėjo į galvę mislis duoti tav stiklą pieno, tur but, szis sziek-tiek iszvaikė tav svaigulį isz smegenų.“

„Ale kam-gi tu manę pabudinai viduryje nakties?“

„Kelkis, vyreli, nelaimė atsitiko su mumis!“

„Kas taip?“

„Kelkis, sakau, ir eik prie lango, isz kurio matyt szviesa bažnyczioje“.

„Kaip!... szviesa bažnyczioj, sziamė laiķe? tu sapnuoji?“

„Visiszkai ne! Tik asz buvau atsitikėlusi ir norėjau drucziau uždaryti langą, kaip užtėmijau žiburį bažnyczioje“.

„Ee, rasi tai mėnulis!“

„Naktis tamsi, nors į akį durk!... ar tu nesikelsi greicziau?“

Su dideliu vargu Strasdins iszlipo isz lovos ir ėjo prie lango.

„Isz tikro, meilyt, tavo teisybė ten asz matau szviesą! Kelk kuogreicziaus mergą ir vaiką, pakol asz apsilvksiu. Asz tuoj bėgsiu į bažnyczią, raktas, turbūt, kabo ant senosios vietos“. Su tais žodžiais jis skubino prie sienos, kur kybojo raktas, apaczioj virszui minėtos szaudyklės. Ale grabsz-grabsz už sienos, nė rakto, nė szaudyklės! Tam akimirksnyj visokios mislys pagavo jam painiotiesi galvoj. Atsiminė jis, jog oficerius nujėmė szaudyklę ir daugiaus nebeužkabino ant jos vietos. Dar atėjo jam į galvą ir kiti daigtai, kurie visi pagimdė jame blogą mislį apie jo naują prietelių ir gėriką. Toj valandoj pagryžo isz antro galo jo pati ir pasakojo, kad abudu, vaiką ir mergą, drugys krato! — Mat, vežikas oficeriaus tą patį padarė su jo piemeniu ir merga, ką jis pat su gaspadorium. Bet tiems nabagams nepasirodė nė vienas aniolas su stiklu pieno!

„Bėgk pas mūsų zentą, Muizinėką, pasakyk jam visą ką ir atvesk jį!“

„Ale tu vienas neisi į bažnyczią, bet palauksi žento“, praszė jo pati.

„Gera, gerai, asz lauksiu, tik pasiskubįk, kol dar vagys nepabaigs savo darbą“.

Vienok Strasdiniui pasirodė, kad jis vargiai sulauks ant laiko žentą, ir vagys tuotarp paspės visą ką iszplėszti ir iszrukti. Todėl jis pradėjo jieszkoti pritinkanczio ginklo. Kirvis pasirodė jam geriausiu daigtu; delto jis bėgo į daržinėlą, kur anas kabėjo. Ale

kaip tik jis su žiburiu rankoj penžengė slengstį, sziurpuls jį perjėmė ir net suriko išz gąščio. — Ką-gi jis pamatė? — Kraujais aptaszkytą galvą su išvirtusiomis akimis ir dviem ragam ant kaktos. Bet greitai jis vel nusiramino, net prasijuokė išz savo išz gąščio. Jis atsiminė, kad vakar dieną jo pati pabjovė karvę. Baidyklė buvo tai galva margosios kartu su skura, kurią jo pati pakabino daržinėlėj. —

— Ale kas manę išz gąsdino, — pamislyjo sav Strasdins, ar negalėtų tam, kurs daug negrynesnę sąžinę turi už manę, dar didesnės baimės įvyti? . . . . Kaip, jaigu asz su ta skura apsidėngsiu? . . . delko-gi ne? Pasakė, padarė. Ant vienos rankos užsidėjo skurą į kitą pasijėmė kirvį ir atsargiai bėgo į bažnyčią. Netoli nuo durų bažnyczios jis pamatė arklį, įkinkytą briczkoj ir pririsztą prie baslio. Raktas buvo duryse. Strasdins numetė savo tupelis, užsigaubė sukraujuotą skurą ir su didžiausiu atsargumu įėjo į bažnyčią. Jis atsistojo už durų zokristijos. Bažnyczioj buvo giliausia tamsybė, tik zokristijoj per pridarytas duris galima buvo matyti szviesą ir girdėti beldimą. — Strasdins užsimislyjo, ką czia jam daryti, kaip duoti vagiam žinoti, kad jis czionai? Kaip išz gąsdinti ir išzvyti juos. Ant galo jis pasilenkė, lyg ką radęs, ir baisiai subaubė, pataikindamas balsą savo margosios. — Ant minutes zokristijoj nutilo. — Subaubė antrą kart, balsiaus nei pirmą. — Trecią kart reik dar labiau subaubti, mislyjo savo Strasdins! — Surinko visas spėkas savo plauczių ir paleido tokį smarkų baubsmų, priesz kurį du pirmutiniu tik menka gaidėle buvo. — Beldimas visisžkai aptilo. Pamažėli atsidarė durys zokristijos ir pasirodė du vyru, viens rankoje su liktarna, kurią pakėlė augszty, idant datirti priežastį baubsmo. Szviesumas nupuolė tiesiai ant baisios, apkraujuotas baidyklės. Pamatę ją, abudu vagiu, apsistojo kaip įbesti, paskui, tartum paregėję patį velnią, suriko, leidosi lėkti su dykom rankom išz bažnyczios. Strasdins paskui juos, vis baubdamas. Kada jie jam pranyko išz

akių, jis išitėmyjo sav, į kokią pusę jie metėsi. Tą valandą atėjo pati jo ir žentas, su sžaudykle ir kardu. Sargas nusimetė nuo savės kraujuotą skurą, idant jų nepergasdyti, ir trumpai apsakė jiems visą-ką. —

„Mes turime vyti, žentai, ir, jai galima, suimti juos“, tarė paskui Strasdins, „todėl sėskimės į jų briczką, jie isz iszgašcio paliko“. Strasdins ir jo žentas sėdosi ir leidosi paskui vagius. Už 20 minucijų Strasdins praszė savo žentą palengviaus važiuoti. — Strasdins buvo netiktai geras sargas bažnycios, bet visur aplink buvo žinomas kaip vikrus medžiotojas. Akys arelio, ausys zuikio buvo pas jį. Jis, nors ir tokioj tamsioj naktyj, jau isztolo užtėmyjo du žmogų. — Sziedu taippat iszgirdo beldimą ratų.

„Ką tai gal reikšti“, sumurmėjo vienas isz jų, „eisim pasizurėti“!

„Ar tu isz proto iszėjai? tai bus velnias mūsų briczkoj“!

„Eik sav, mulki! tai tikrai bus koks-nors ukinikas, kuriam sulūžo ratas. Pasigriebsim arklį ir leisimės toliaus“!

„Gerai, eiva“!

Bėgo abudu prie briczkos. Ale kaip tik vienas isz jų nusitvėrė už arklio, sėdėtojis rėžė jam kardu per galvą, kad jis ant vietos sukrito. Pribėgo antrasis.

„Jai tik tu pasijudinsi“, suriko sargas, „asz tavę kaip szunį nudursiu“.

„Aa, tai tu, brolau Strasdin“, atsakė nevykęs oficerius (jis tai ir buvo) ir isztitraukė pisztalėtą.

„Asz tavę, latre, broliszkai pabucziuosiu“, suriko žentas Strasdinio, ir smarkiai rėžė kardu, taip kad ir tas tuoj sukniubo.

Strasdins ir jo žentas nuszoko nuo ratų, suriszo abudu nebesijautancziu piktadėju, paskui užsidėjo ant ratų ir nuvezė Rygon į kalinį.

Ant sudo pasirodė, kad ant prietelius Strasdinio, kurs savę iszsidavė už oficerių, buvo visiems žinomas plėszikas bažnycių, Kirksznis. Jo mėginimas iszplėszti bažnycią, saugojamą Strasdinio, buvo paskutinis, nes jį nusudino ant viso gyvenimo į Sibėriją ant katorgos.

Lietuvos istorija.

Parasze Lietuvos vaikas.

V.

Rusiai ir Parusiai.

(Tąsa.)

Kada mirus Kazimieriui I jo sunus Boleslavas Drąsusis (Smialy) buvo užimtas kare su Czekais, Parusiai iš pilės Graudenės darė užpuolius ant Pamarių ir Mozurijos. Boleslavas, dažinojęs apie Parusių užpuolius, ant greitosios padarė sątaiką su Czekais, sugryžo į tėvynę ir, padauginęs skaitlių kariumenės (vaisko), įsiveržė į Parusių žemę. Pirmiausiai jis stengėsi apimti pilį Graudenę, bet nieko nelaimėjęs sugryžo namon. Ateinančiame mete, t. y. 1063 m. Parusiai užpuolė ant Pamario ir privertė gyvėtojus szitos szalies įeiti su jais į talką priešais Lenkus. Roleslavas Drąsusis, bijodamasis, idant Pamarys suvis neat-siskirtų nuo Lenkų, nuvyko į szitą szalį; bet dažinojęs, kad Parusiai sustoję stovi ant deszinio kranto upės. Osos, pasuko į tą pusę, persikėlė per Vislą, plaukte perplaukė Osą ir, netikėtai užpuolęs ant neprisirengusių priešų, visiszkai juos sumuszė. Paskui apėmęs pilį Graudenę, išsnaikino, regisi, du skrycziau: Pamežių ir Pajesių žemes, ir privertė jų gyvėtojus pripažinti savo priegulmę nuo Lenkų ir mokėti jiems duoklę (done, mokesti).

Kada mirus Boleslavui Drąsiamjam užstojo Lenkų karaliumi (1079 m.) silpnas jo brolis Vladislovas Herman, tai augszcziaus minėti Pa

rusių skryčiai vėl susigražino sav visiszką liuosybę.

Szitam pacziam laiکه nekuriō Parusių szalys buvo Rusų (Rosų, Gūdų) užpuolamos, kaip ve: Tarp metų 1058 ir 1060m., didysis Rusų kunigaikštis Iziaslavas padarė karžygą į Galindiją, iš kurios išvedė daug Parusių ir apgyvendino juos Rosijoje (Maskolijoje).

Antroj pusėj XI szimtmeczio vėl prasidėjo užpuoliai skandynų ant Parusių, o įpacz ant žemės Žambių, kaipo labai turtingos szalies. Tarp skandyniszkų vadų labjausiai atsižymėjo Kanut, posunis Danijos karaliaus Haraldo III. Szitas rycierius ir podraug žmogžudis nekentėjo ir kitų žmogžudžių. Plaukiojo jisai po Baltasias jures, skersai ir iszilgai, gaudydamas jurių žmodžudžius. Įpacz jis davė savę pažįti Lietuviams užgyvenusiems pakrasczius Baltųjų jurių, kada, užžengęs ant karaliszko sosto Danijos, norėjo ginklu priversti visus Lietuvius priimti krikščioniszką tikėjimą.

Tuomkart Parusiai su Lenkais buvo tolydiniame nesutikime. Priežasczia jo buvo Pamarėnai, kurie, tolydžio atsikratydami Lenkų valdžios, jieszkojo pagalbos pas Parusius. Del szitos priežasties Parusiai kariavo sykiu su Pamarėnais prieszais Vladislovą Herman'ą 1091 ir 1092 m. su visokiu pasisekimu. Sugrįžus Lenkams namon, Pamarėnai drauge su Parusiais vėl pradėjo užpuldinėti ant Lenkų žemių. Vladislovas Herman, nustojęs kantrybės, surinko skaitlingesnę kariumenę ir įsiveržė vienkart į Pamarį ir į

parubežines Parusių žemes, viską naikįdamas, kas tik jam papuolė ant kelio. Ant galų galo vienus ir kitus privertė aptykti ir pripažįti savo nekurią priegulmę nuo Lenkų. 1096 m., Zbigniev'ui (netikras sunus Vladislavo Herman'o) pakėlus maisztą prieš tėvą, Parusiai buvo jo talkinikais ir priėmė dalyvystę kovoje ant Goplos. Po šitam atsitikimui Parusiai aptyko, o prierubežiniai jų skryčiai mokejo nedidelę duoklę Lenkų karaliui.

Netiktai Parusiams, bet ir Rusiams atsitaikė su Lenkais kariauti. 1101 m. Rusiai, susivieniję su slovėnais-kriviczanais, gyvenanciais po abiem pusėm virszutinio Nemuno (Minsko rėdyboj), taipos-gi su Parusiais ir Pamarėnais, užpuolė ant Lenkų; bet narsus Boleslavas Kreivaburnis (Krzywousty) perskyrė ir sumuszė Rusių talkinikus, taip kad ant galo vieni tiktai Rusiai turėjo paneshti visą sunkinybę lenkiszko kardo. Nors Rusiai ir labai narsiai kovojosi su Lenkais, vienok-gi negalėjo išsilaikyti prieszais daug didesnį skaitlių Lenkų ir jieszkoti prieglaudos savo tėvynėje; bet kadangi Lenkai juos ir czionai užklupo, tai jie priversti buvo susitaikyti ant sunkių ir nenaudingų išlygų tykos. Bet neilgai szita tyka tęsėsi, nes nė viena pusė neturėjo tikro užmanymo ją sergėti; kaip viena, taip ir kita jieszkojo tik atsakanczios progos, idant, naudodamasi iš neakylumo prieszo, ką-nors nuo jo nulupti.

Parusiai beveik visados neszė pagelbą Pamarėnams, kylantiems prieszais Lenkus. 1108 m. Parusiams, priėmusiems dalyvystę maiszte

Pamarėnų, gana gerai nusisekė; bet 1112 metas buvo labai nelaimingas dėl jų: kada Parusiai drauge su Pamarėnais, padarę užpuolį ant Mazurijos, grįžo atgalios ir pakelini sustoję be jokio rupesczio silsėjosi, netikėtai jie tapė užpulti Lenkų. Czionai tai Lenkai naudodamiesi išz nelaimingo padėjimo Parusių, didelę jų dalį iszpjovė, grobėzcius nuo jų visų atėmė, daugelį gi paėmė į nelaisvę. Ateinancziame mete vėl randame Parusius kariumenėje Pamarėnų, kovojancziųjų prieszais Lenkus ties Noklu, kur Boleslavui Kreivaburniui labai nusisekė. Boleslavas kreivaburnis, įnirsęs už tolydinį vienyjimasi Parusių su Pamarėnais, stropiai, bet paslaptai rengė ant jų karžygą. Viskam tapus parengtam, Boleslavas netikėtai žiemą įsiveržė į Parusių žemę ir juos, užtikęs ant nieko neprisirengusius, sunkiai nukorojo: visas triobas sudegino, daugelį sugautų gyvėtojų su visu jų turtu iszsiuntė į Lenkiją ir iszsklaidė juos po visus krasztus.

Boleslavas Kreivaburnis, norėdamas atsi-liuosuoti nuo Pamarėnų užpuolių, paskyrė jiems už savo vietiniką Szventopelką, vyrą iszmintingą, bet ir podraug baisiai puikų ir godų valdžios. Szitas tai vietinikas naudodamasis isz blogų užmanymų Pamarėnų, pakėlė maisztą prieszais Lenkų karalių. Parusiai, kaip visados, ir dabar atėjo į pagelbą Lenkų prieszams, bet podraug, kaip visados, ir dabar stojosi auka savo neapsi-rokavimo ir lengvatikystės. Boleslavas, įveikęs savo prieszus, visą savo pagiežą atvertė ant Parusių ir, prijungdamas prie savo vieszpatystės,

paėmė juos į tvirtus savo nagus. Bet nereikia suprasti visus Parusius, tik tai gyvenanczius parubežyje Lenkijos ir Pamario. Nuo szio laiko Parusiai ant ilgo aptilo ir nedrįso pakilti priesz Lenkus.

Užstojęs Lenkų karaliumi (1140 m.) Boleslavas Garbiniuotas (kędzierzawy) nusprendė tykum keliu prijungti Parusius prie savo karalystės, o tai: įteikdamas jiems krikščioniszką tikėjimą. Matyt, kad Boleslavas elgėsi su Parusiais žmoniskai ir iszmintingai, jaigu szie paskutinais priesz jį netiktai nekėlė maisztų, bel dar priėmė dalyvystą jo karėse su ciecorium Frideriku.

Boleslavas, neužsiganėdįdamas tokiu Parusių stoviu, nusprendė visiskai isznaikyti pas juos stabmeldystę, ir tas dalykas jį pražudė.

Pasibaigus karei su Frideriku, 1164 m. Boleslavas Garbiniuotas atvyko į Parusių žemę su gana didele kariumene, turėdamas su savim daugelį kunigų ir apasztalų. Parusiai, neprirengti ant tokios karės, pasidavė Lenkams. Boleslavas tasyk apgarsino tokią tiesą: „Kas priims krikštą nepriverstinai, tas nenustos savo savasties ir pasiliks liuosu gyvėtoju, prieszingame gi atsitikime, t. y. kas krikšto nenorės priimti, bus korotas myriu arba amžina nelaisve.

Neyra žinoma, kas turėjo įtekme ant Parusių: baimė koros, ar viltis geresnio buvio, gana tiek, kad noriai priėmė jie krikščionystę ir nepriverstinai paskyrė nekurią duoklę Lenkų karaliui. Bet neilgai tai buvo. Vos tik Boleslavas ap-leido Parusių žemę ir sugrižo į savo tėvynę del

apmalszinimo vidurinių neparėdku, krivių-krivaitis drauge su kunigais pradėjo priminėti Parusiams, idant jie grįžtų prie seno tėvų tikėjimo ir perpraszytų dievus atsakancziomis aukomis. Parusiai, budami doringais ir dievobaimingais žmonėmis, sugrįžo vėl prie savo seno tikėjimo, katalikiszkus kunigus iszsiuntė atgal į Lenkiją, o Lenkų virszinikus iszvjio. Vienok-gi jiems atėjo ant mislies, kad jie gali buti asztriai pakoroti Lenkų karaliaus už iszskreipimą isz-po jo valdžios, ir delto jie nusiuntė pasiuntinius pas Boleslavą del nutarimo iszlygų, ant kokių jie turėtų buti prietaikmėje prie Lenkų. Parusiai susitaikė buti prigulmėje nuo Lenkų ir prižadėjo mokėti sukalbėtą duoklę, vienok-gi iszsznekėjo sav liuosą iszpažinimą tikėjimo savo pratėvių. Boleslavas ant sitų iszlygų sutiko.

Lengvą priėmimą szitų iszlygų Parusiai palaikė Boleslavui už silpnybę ir su sykiu už negalėjimą kitaip padaryti, ir delto netrukus nustojo mokėję dnoklę, o kadangi už tai nebuvo korojami, įpuolė į Mozuriją ir iszpustyjo ją.

Isz priežasties szitokio Parusių pasielgimo, Boleslavas taip įnirszo, jogiai nusprendė ne pirmiaus padėti ginklą, pakolaik visos Parusijos nepermainys į vieną kapinyną. Del szito siekio jis surinko skaitlingą kariumenę, kuri, budama po vadovyste paties Boleslavo ir dar dviejų kunigaikszezių, t. y. Mieczislavo, Didžlenkijos (Wielkopolski) kunigaikszezio, ir Henriko, Sandamieriaus kunigaikszezio, atvyko į Kelmių žemę 1167 m. Už pravadyrius Lenkų kariumenei

tarnavo keturi Parusiai augsztos kilmės. Sztie Parusiai, priversti prie tokio darbo grāsinimais ir visokiais prižadėjimais, pasiliko vienok isztikimais del savo tautos, iszduodami už tai savo prieszus. Jie įvedė Lenkus į tokius kelius vidur girių ir pelkių, jogiai paskutiniai negalėjo nė eiti tolyn, nė atgal grįžti, nes abiejose pusėse buvo įtaisytos ant jų žabangos. Sunkus buvo Lenkų padėjimas, nes jie negalėjo nė visi stoti į kovą, nė atsa-kancziam laike ir vietoj ateiti vieni kitiems į pagelbą. Tuom-gi kartu Parusiai puolėsi ant priesų, kada tie nematė del savęs jokio paojaus, o szalinosi tada, kada galėjo papulti į kokią nelaimą. Daug Lenkų kareivių czionai gulė, tarp jų kunigaiksztis Henrikas, Boleslavo brolis. Pacziam Boleslavui tiktai su maža saujele ricieriu pabėgant pasisekė iszgelbėti savo gyvastį.

Nė Boleslavas, nė jo įpėdiniai nepamisylo greitai atlygiti už tai Parusiams.

Tuom kartu Pamaryj greitai platinosi krikszczionystė. 1170 m. kunigaiksztis Sobieslavas uždėjo Olivos kliosztorį, kur buvo įsteigta mokslinyczia del mokinimo zokonikų, turinczių versti Parusius į krikszczioniszką tikėjimą. Tas dalykas, kad Pamarys stojosi krikszczioniszka szalia, davė progą Parusiams užpuldinėti ant jo, nes akyse szių paskutinių visi krikszczionys buvo jų prieszais.

1192 m. Lenkų karalius, Kazimieras II. Teisingasis (sprawiedliwy) padarė karžygą ant Parusių. Skaitlinga kariumene davadžiojo pats karalius ir daugelis kunigaikszezių. Parusiai,

budami neprisirengusiais ant szitos karės, nes ji prigavingai buvo pradėta, nedrįso susitikti su prieszais ant lygaus lauko, o tiktai isz pasalų ant jų užpuldinėjo. Ant galo Parusiai suprato, kad jie vis turės pasiduoti Lenkams, pradėjo daryti derybas tykos. Nematydami tuom kart jokios kitokios iszeigos, prižadėjo mokėti duoklę ir klausyti Lenkų karaliaus, del patvirtinimo ko davė užstatinius. Mirus Kazimieriui, Parusiai pradėjo skaityti savę už atsiliuosavusius nuo prižadėjimų, o podrang ir už neprigulinczius nuo Lenkų.

[Toliaus bus].

Sznekos apie žeme, saule, menesi ir žvaigždes.

pagal Nevzorovą paraszė Antanulis.

Szneka szeszta. Apie užtemimą saulės, ir mėnesio.

Asz misliju, jog visi jus girdėjote apie užtemimą saulės, arba mėnulio, o gal dauguma savo akimis matė tokį atsitikimą. Ne sykį jums gal teko girdėti nuo senesnių, jog tuos ir tuos metus buvo giedri diena; tik sztai pradėjo vidurdieny temti ir pasidarė visai tamsu, žmonės ir gyvuliai iszsigandę pradėjo bėgti isz laukų namon, bobos rėkė, jog atvažiuoja antikristas, žodžiu sakant, buvo tikras sumisziimas.

Bet kodėl temsta saulę ar mėnulį, gal retas kuris isz jusų žino. Czia asz noriu jums szį-tą pasakyti sziaame dalyke. Kaip sakiau, žemė sukasi apie saulę, o mėnuo apie žemę. Taigi atsitinka, jog mėnuo atsikliuna tarpe žemės ir

da taip, jog saulė, mėnuo ir žemė esti ant vienos linijos, tada mėnuo uždengia nuo mūsų saulę; galima užtėmyti tamsų skritinį (ratą) mėnulio, įeinantį į saulę iš tiesios pusės ir slenkantį į kairiąją — tokiu būdu nusiduoda saulės užtemimas, kuris visada pripuola ant jaunojo, t. y., kada mes nematome mėnulio, nes tada, kaip jau sakiau, mėnuo esti tarpe žemės ir saulės.

Užtemimas mėnesio esti tik pilnatyjie, t. y. kada žemė atsikliuna tarpe saulės ir mėnesio; tada szeszėlis žemės uždengia dalį arba visą mėnesį, ir mes matome, kaip temia jį. Bet gal kas paklaus manęs, kaip-gi tai gali mėnuo uždengti nuo mūsų saulę, kada jis sulyginant su saule yra visai mažas.**) Vienok kiekvienas iš mūsų žino, jog pridėjus pirštą prieš akis, visai nematai toli esancijos nors ir didžiausios liepsnos. Tai-gi ir mėnuo, nors mažas, gal uždengti nuo mūsų saulę, nors ji tiek kartų didesnė už jį.

Dabar jus gal da paklauskite, kodėl ne kožną kvadrą jaunojo esti užtemimas saulės, ir ne kožną pilnacio užtemimas mėnulio? O tai dėl to, jog užtemimas gal buti tik tada, kada saulė, žemė ir mėnuo esti ant vienos linijos, bet taip retai atsitinka — mėnuo esti tai augšcziaus tai žemiaus tos linijos. Bet pasistebėkite, ką tai žmogus gal pasiekti savo protu, jaigu tik jis netingi mokėtis ir mislėti; mokyti vyrai**), kurie

---

*) Saulė 700 milijonų sykių didesnė už mėnesį.

**) Vadinasi jie astronomais; pats-gi mokslas apie žvaigždes — vadinasi astronomija. Astronomija — žodis grekiszkas — mokslas apie žvaigždes.

prisižiurinėja žvaigždėms ir saulei pirm kelių metų atmena, jo tada ir tada tems saulę arba mėnulį. Temstant saulei, reikia žiurėti ant jos per ap-rukįtą stiklą, tai pamatysite, kaip mėnuo užslenka ant saulės.

Szneka septinta. Apie plianetas.

Jau mes žinome, jog saulė stovi ant vietos, o aplink ją sukasi žemė. Bet ne tik viena mūsų žemė vaiksčioja aplink szitą puikų dangaus žiburį; sykiu su žemė sukasi aplink saulę ir toki, kaip mūsų žeme, apvalus kunai. Vieni isz jų mažesni už žemė, kiti didesni, vieni arcziaus uo saulės nei žemė, kiti daug toliaus. Szie apvalus dangaus kunai, gal apgyvėti tokių kaip ir mes žmonių, vadinasi plianetoms. Pliana žodis grekiskaz, iszverstas lietuviszkai reiskia: vaiksčiojancią žvaigždę.

Arcziausią nuo saulės plianetą pavadino Merkuriju. Be žiuronų pamatyti jį vargiai gali, nes dėlei savo artumo nuo saulės szį žvaigždę nyksta jos spinduliuose. Merkurijus kur tai kas mažesnis už žemę; nuo jo į saulę 57 milijonai verstų; aplink saulę jis apibėga į 88 dienas, t. y. metai Merkurijaus daugiaus nei keturis syk trumpesni už mūsų metus — tur 88 dienas. Jaigu ant Merkurijaus gyvena žmonės, tai saulė iszrodo jiems septynis syk didesne, ir szviesa saulės tenai septynis syk giedresnė nei pas mus. Taip didelė szviesa apspangitų akis Merkurijaus gyventojų, bet ta plianeta (kaip užtēmijo astronomai, žvaigždinikai) apsupta tam-

siais debesims, kurie gal sumažina perdaug giedrią szviesą saulės.

Po Merkurijui artymiausia nuo saulės plianeta yra Venera, szviesiausia ir gražiausia isz visų plianetų. Mes, lietuviai, ją vadiname Auszros žvaigžde, arba Vakarine, nes ją matome isz vakaro vakaruose, o isz ryto rytuose. Venera tokio pat dydžio, kaip ir mūsų žemelė, ir jaigu ant josios gyvena žmonės, tai apsupanti juos gamta visai panaszi į mūsų gamtą.

Po Venerai eina mūsų žemė — treczia plianeta.

Po žemei seka plianeta Marsas. Jį galima matyti be žiuronų ir szvieczia rausva szviesa. Nuo saulės į Marsą 220 milijonų verstų; Marsas 7 kartus mažesnis už žemę, savo kelionę aplink saulę atlieka į 668 dienas: tai-gi metai ant Marso tur 668 dienas, t. y. beveik du syk elgesni nei pas mus. Astronomai, žiurėdami per žiuronus į szitą plianetą, pamatė ant jos du szviesiu plėmu; szituodu plėmu aiskiesniu yra, kada ten esti žiema ir isznyksta, kada ten pripuola vasara. Astronomai sako, jog tuodu plėmu nuo to, jog žiemą ant Marso prisirenka daug sniego ir ledo, kuris vasarą sutirpsta. Taigi ant Marso yra vanduo, sniegas, oras debesiai — viskas kaip pas mus.

Po Marsui seka iki 70 mažų plianetų, kurias galima matyti tik per žiuronus. Visos jos labai mažos, kur kas mažesnės už mūsų mėnutį; didžiausia isz jų 20 tukstanczių sykių mažesnė už žemę. Mena, jog vietoje visų szitų smulkių

plianetų kada tai buvo viena didelė plianeta, kuri paskui nežinia dėl kokių priežasčių sutruko į kelias dalis ir dabar tos dalys laksto aplink saulę. Bet gal kada toji plianeta sutruko, ji nebuvo niekeno neapgyvėta.

Toliaus už šitų mažyčių plianetų vaiksčioja apie saulę didžiausia iš visų plianetų — Jupiteris. Jį galima matyti be žiuronų, šviesa jo giedri ir gelsva. Jupiteris 1414 sykių didesnis už žemę; atstumas jo nuo saulės išsnesza 750 milijonų verstų; kelionę atlieka aplink saulę į 11 metų 315 dienų, t. y. metai Jupiterio beveik dvylika syk ilgesni nei mūsų. Aplink Jupiterį suka keturi sąkeleiviai, t. y. Jupiteris turi keturis mėnulus, tokio beveik dydžio kaip mūsų mėnuo ir dėlto naktimis, kada Jupiterį apšviečia keturi mėnuliai, tur iszrodyt labai gražiai.

Už Jupiterio sukasi apie saulę plianeta Saturnas. Ši plianeta įpatingai iszrodo. Jiė tur 8 mėnulus ir apsupta koku tai navatnu šviesum žiedu. Saturną galima matyti be žiuronų, jis iszrodo kaip maža rausva žvaigždelė. Saturnas 772 syk didesnis už žemę. Kas navatniausia, tai tas žiedas apsupantis Saturną. Nuo Saturno į tą žiedą yra 28 tukstancziai verstų, jis sau liuosiai sukasi apie Jupiterį ir susideda iš dviejų žiedų, tarpe kurių yra plyszys 2500 verstų ploczio; plotis gi abiejų žiedų sykių paimtas išsnesza apie 40 tukstanczių verstų.

Jau seniai astronomai laužo galvas, idant isztirti, kas tai yra tas žiedas, bet da mažai ką gal pasakyti apie jį. Tai viena iš tų paslapčių,

kurių Sutvertojas nesiteikė daleist suprasti žmogui, idant tuomi primtų jam, jog jis yra dulke ir neiszmanėliu akiveizdoje Augszczausiojo.

Septinta didelė plianeta nuo saulės nž Saturno yra Uranas. Jis jau labai isztolo sukasi apie saulę, nes nuo jo į saulę yra 2800 milijonų verstų. Uranas 82 syk didesnis už žemę; aplink saulę apsisuka į 84 metus, t. y. metai Urano lyginasi 84 mūsų metams. Jai ant Urano gyvena kas, tai mato saulę keturis szimtus sykių mažesnę nei mes. Užtaigi tur but ten labai szalta ir tamsu, amžina naktis ir amžina žiema . . .

Vienok Uranas da ne paskutinė isz plianetų, kurios sukasi apie saulę. Už jo per žiuronus astronomai (žvaigždinikai) užtėmijo da vieną plianetą — Neptuną, kuri taip jau toli nuo saulės, jog atlieka savo kelionę apie ją net į 164 metus 225 dienas, t. y. metai Neptuno ilgesni 165 sykius už mūsų metus. Ant Neptuno taip tamsu ir szalta, jog pagal mūsų nuomonę tenai negali buti jokio gyvo daigto; tur but, jog szii plianeta yra pusta ir tuszczia, nors ji ir didesnė už mūsų žemę. Bet kas žino? Negalimas pas žmones galimu yra pas Dievą. Gal but, jog ir ar szios plianetos yra gyvastis . . .

Dabar da czion noriu jums paaishkįti, kodėl plianetos, kurios toliaus yra nuo saulės, daugiaus laiko reikalauna, idant atlikti savo kelionę apie saulę. Aprėžkite kelis ratus apie kokį daigtą, pamatysite, jog tas ratas, kuris toliaus nuo paženklieto daigto aprėžtas, yra didesnis, taigi ir plianetos, kurios tolimesnės yra nuo saulės, suk-

damosi apie ją, tur daryti ir didesnį ratą, taigi ir daugiau reikalauna laiko, idant perbėgti tą ratą.

Visos szitos plianetos: Merkurijus, Venera, (Žemė), Marsas, Jupiteris, Saturnas, Uranas, Neptunas, jų sąkeleiviai ir smulkios plianetos tarpe Marso ir Jupiterio tur tai abelno, jog sukasi apie saulę. Visos jos tat tamsus, apvalus kunai, paczios per savę neszvieczia, bet apszvistos spinduliais saulės iszrodo mums szviesioms žvaigutėmis.

Visos szitos plianetos sudeda taip vadinamą saulės sistemą. Taigi mūsų saulės sistema susideda isz saulės, stovinczios vidurije, ir 8 didelių tamsių plianetų ir 70 mažyčių, kurios visos sukasi aplink saulę ir aptur nuo jos szviesą ir szilumą. Mes gal ligiszioliai mislijom, jog mes su savo žeme, Dievas žino, koki ponai, o dabar pasirodė, jog mūsų žemė, sulyginus su kitais dangiszkais kunais, maža dulkelė, kuri sykiu su kitoms tokioms, jau didesnėms jau mažesnėmis dulkelėmis, sukasi apie saulę. Asz misliju, jog ant kitų plianetų ir vardą ne labai svarbų davė mūsų žemei; gal ją ten vadina mažu taszkeliu ant dangaus. O gi mes kuom esame? Ar priguli mums augsztitis priesz savo artymą? Ar nenaudingesniu butų dėl mus daigtu neszti viens kitam pagelbą visuose varguose ir rupescziuose ant szios žemės, idant po smert apturėti atlyginimą, kurį mums prižadėjo Sutvertojas už gerą iszpildymą mūsų uždavos.

[Toliaus bus].

Maskoliu norai ir darbai.

Pirmuežiausiai turiu pasakyti, kad kalbėsiu czionai ne apie visus maskolius, bet tik apie ju vyriausybę ir jos tarnus arba szalinikus. Abelnai-gi sznekant, apie visus maskolius reikētu dar pridėti, kad tarpn jų yra daug ir geru žmoniu, kurie patys nekenczia ir peikia piktus pasielgi-mus valdžios. Bet gaila, kad tokiu geru mas-koliu dar permažai, kad jie neturi dabar beveik jokios valios ir patys turi daug kentėti nuo persekiojimo vyriausybės.

Pasakius, apie kokius maskolius bus kalba, pažiurėkim, ko jie nori nuo mus lietuviu. At-sakyt ant to nesunku — maskoliai patys ne-sislepia su savo norais ir aiszkiai sako, kad nuo lietuviu reikalauja, idant jie susivienytu su maskoliais, t. y. idant mes prijimtumem mas-kolizką kalbą, maskolizkus papročius ir ant galo pravoslaviją.

Kokiu-gi budu jie tikisi mus paverst į maskolius? Ant szito klausymo atsakyt ir-gi labai lengva. Isz maskoliu darbu Lietuvoj labai gražiai matyt, kad geroju jie mus nepraszo, kad jie nori mus verste priversti iszpildyti ju reikalivimus, keldami, kaip tik gal, savuosius mas-kolius ir spausdami musiszkius.

Ką-gi jie dėlto padarė?

Pirmutinis ju rūpestis buvo ir yra — tai priveist Lietuvoj kodaugiausiai savo tarnu. Dėlto 1) visas beveik vyriausybines vietas atidavė gryniems maskoliams; 2) padidina jiems algas

bent pusantra tiek, kiek gauna, toki-pat urėdinikai (užondnikai) kitose vietose Maskolijos;

3) Negana to, kad mus žemę užplukdė visokiais valkatomis urėdinikais (o kad jie yra toki, tai neužilgio pamatysim), vyriausybė pasirupino dar privaisinti Lietuvoj ir dvarponių maskoliu. Dėliai to 10 liepos 1864 ir 10 gruodžio 1865 m. Aleksandra II uždraudė pirkimą žemės Lietuvoj lenkams-katatikams. Kadangi kiekvieną apszviestą kataliką vyriausybė Lietuvoj priprato skaityti lenku, tai tas pats uždraudimas puola ir ant apszviestu lietuviu. Tokiu budu dabar apszviestas lietuvis jau negal pirtk žemė savo kraszte, iszimant Suvalkų guberniją, kurias tasai uždraudimas nesiekė. Bet prastiems ukinikams ligiai gana sunku pirtki žemę, nes reikia dēlto visokiu daleidymu vyriausybės, kuri žiuri ir klausinėja ilgą laiką, ar tu isztikimas žmogus, t. y. ar myli maskolius, ar neturi kokio kunįgo giminės, arba kokio pono ir tt. Žinia, kad jaigu duodi tiems vyresniemsiems gerą kyszį, tai jie greit ir gerai tau paraszys, bet bėda tiems, kurie to nenor ar negal padaryti. — Tai taip yra su pirkimū žemės del lietuvių. Suprantamas daigtas, kad prie tokių uždraudimų del katalikų, maskoliams-pravoslavams labai lengva įgyti dvarus. Priegtam ir bankas Vilniaus visados su dideliu noru szelpia tokius pirkikus. Užtai suvisai nedyvai, kad gana geras plotas musu žemės teko maskoliu dvarponiams. Bet reikia dyvytis sztai isz ko, kad toki ponai į visai trumpą laiką isznyko isz savo dvarų, kurie perėjo isz rankos